

СУЧАСНІ ІННОВАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ УПРАВЛІННЯ НАВЧАЛЬНО-ВИХОВНИМ ПРОЦЕСОМ У ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

MODERN INNOVATIVE TECHNOLOGIES OF MANAGEMENT OF EDUCATIONAL PROCESS IN THE INITIAL SCHOOL

Стаття присвячена проблемі впровадження сучасних управлінських інноваційних технологій у початковій школі. Автором на основі різних наукових підходів здійснюється аналіз сучасного стану та головних напрямів пошуку, розроблення та застосування управлінських нововведень. Розглядається ефективність управління інноваційною діяльністю в умовах сучасного навчального закладу, яка залежить від розвитку та збагачення всіх характеристик системи; оновлення функцій управління та конкретних управлінських дій; удосконалення організаційної системи управління; оптимізації технологій, механізмів управління; саморозвитку керівника закладу, оновлення його професіоналізму, особистісного розвитку.

Ключові слова: управління навчальним закладом, інноваційне шкільне управління, інноваційна педагогічна діяльність, професійна діяльність, менеджмент, інноваційні технології.

Стаття посвящена проблеме внедрения современных управленческих инновационных технологий в начальной школе. Автором на основе различных научных подходов осуществляется анализ современного состояния и главных направлений поиска, разработки и применения управленческих нововведений. Рассматривается эффективность управления инновационной деятельностью в условиях современного учебного заведения, которая зависит от развития и обогащения всех характеристик системы; обновления функций

управления и конкретных управленческих действий; совершенствование организационной системы управления; оптимизации технологий, механизмов управления; саморазвития руководителя учреждения, обновления его профессионализма, личностного развития.

Ключевые слова: управление учебным заведением, инновационное школьное управление, инновационная педагогическая деятельность, профессиональная деятельность, менеджмент, инновационные технологии.

The article is devoted to the problem of introduction of modern management innovative technologies in elementary school. The author analyzes the current state on the basis of various scientific approaches and considers the main directions of search, development and application of managerial innovations. The author considers the effectiveness of management of innovative activities in a modern educational institution, which depends on the development and enrichment of all characteristics of the system; updating management functions and specific management actions; improvement of organizational management system; optimization of technologies, control mechanisms; self-development of the head of the institution, renewal of his professionalism, personal development.

Key words: management of educational institution, innovative school management, innovative pedagogical activity, professional activity, management, innovative technologies.

УДК 373.3.091.2:005.342-047,64

Романчук А.І.,
канд. пед. наук,
доцент кафедри педагогіки
і методики початкового навчання
Національного педагогічного
університету імені М.П. Драгоманова

Постановка проблеми у загальному вигляді. Пріоритетними напрямами реформування освіти було визначено: розбудову національної системи освіти з урахуванням кардинальних змін у всіх сферах суспільного життя України; забезпечення моральної, інтелектуальної та психологічної готовності всіх громадян до здобуття освіти; досягнення якісно нового рівня у вивченні базових навчальних дисциплін і надання можливостей кожному постійно вдосконалювати освіту, опановувати нові професії [3]. Процеси глобальних змін, що відбуваються на сучасному етапі розвитку всього українського суспільства й освіти зокрема, вимагають нових підходів і до управління початковою школою.

Інноваційність є однією з домінуючих тенденцій розвитку сфери освіти. Перехід на нові освітні стандарти, інтеграція у європейський і світовий освітній простір актуалізували проблему інноваційного управління навчально-виховним процесом у загальноосвітніх навчальних закладах. Інноваційність як здатність до оновлення, відкритість до нового стала розглядатися педагогічною та

іншими соціальними науками як провідна характеристика не тільки вчителя, а й управління.

Складність розв'язання означеної проблеми посилюється ще й суперечностями, які мають місце між потребою розвитку початкової школи як освітньої організації, відкритої педагогічної системи і недостатністю її взаємозв'язку і взаємодії з середовищем, незбалансованістю вертикальних і горизонтальних функціональних та управлінських зв'язків; між зростаючими вимогами до особистості керівника освітнього закладу, рівня його посадово-професійної компетентності та недостатністю уваги до підвищення його управлінської культури через самоосвіту, систему методичної роботи тощо.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Грунтовні дослідження, присвячені проблемі інноваційних підходів до педагогічного менеджменту, належать Г. Єльніковій, Л. Даниленко, Г. Дмитренко та ін. [9]. Вивченню проблеми впровадження сучасних інноваційних технологій управління приділяють увагу вітчизняні та зарубіжні науковці: І. Богданова, Л. Буркова, І. Дичківська,

О. Козлова, Л. Машкіна, Л. Момот, В. Паламарчук, І. Підласий, О. Попова. У наукових роботах Г. Дмитренка, Ю. Конаржевського, В. Коростельова, Є. Павлютенкова розкривається сутність освітнього менеджменту та зміст діяльності менеджера освіти [1; 5].

У згаданих роботах обґрунтовано та розкрито окремі аспекти проблеми впровадження сучасних інноваційних технологій управління, проте в них не приділено достатньо уваги сучасним інноваційним технологіям управління навчально-виховним процесом у початковій школі.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. З вищезазначеного випливає, що нині керівники навчальних закладів недостатньо підготовлені до інноваційного управління та пошуків шляхів їх впровадження у навчально-виховний процес початкової школи.

Управління навчально-виховним процесом у початковій школі вимагає спільності мети щодо забезпечення сучасного рівня організації навчально-виховного процесу і досягнення максимального можливого ступеня якості освіти (навченості, вихованості, розвитку) учнів і на основі такої спільності – вироблення єдності дій на кожному напрямі, етапі всіх учасників навчально-виховного процесу.

Мета статті – здійснити аналіз процесу впровадження сучасних управлінських інноваційних технологій у початковій школі та шляхів його вдосконалення.

Виклад основного матеріалу. Управління початковою школою як складова частина управління всім навчально-виховним закладом є науково обґрунтованою діяльністю, цілеспрямованим впливом на діяльність шкільного колективу та навчально-виховний процес із метою забезпечення максимального результату в навчанні та вихованні учнів.

Інновації в управлінні – це процес здійснення цілеспрямованих змін, спрямованих на перетворення будь-яких компонентів у структурі або функціонуванні організації. Інноваційність передбачає наявність у керівника закладу стратегічного мислення, гнучкості та швидкого реагування на зміну ситуації, вміння приймати нестандартні управлінські рішення, йти на ризик, бачити кінцевий результат, підбирати якомога більшу кількість альтернатив.

Як зазначає Л.І. Даниленко, «інновація в освіті є не лише кінцевим продуктом застосування новизни у навчально-виховному й управлінському процесах з метою зміни (якісного покращення) суб'єкта й об'єктів управління, а і процедурою їх постійного оновлення» [2, с. 30–31].

Логічно вивіреною є думка про те, що «будь-яка інновація під час її реалізації в загальноосвітньому навчальному закладі потребує інтелектуаль-

них, матеріальних, часових затрат усіх учасників навчально-виховного й управлінського процесу» [10, с. 32].

Оскільки керівник закладу освіти здійснює безпосереднє управління ним, забезпечує організацію освітнього процесу, здійснює контроль за виконанням освітніх програм, організовує діяльність закладу освіти, він несе відповідальність за освітню, фінансово-господарську та іншу діяльність закладу [4].

Тому, як свідчить практика педагогічної діяльності, колектив на чолі з керівником має визначитися, які це будуть зміни за інноваційним потенціалом: удосконалення, раціоналізація, модернізація, оптимізація; принципово нові, радикального характеру технології навчання, виховання, розвитку молоді, організації педагогічного процесу, управління закладом освіти тощо.

Варто погодитися з обґрунтованою гіпотезою М.П. Кузькіна, котрий вважає, що «упровадження в процес управління сучасною школою інновацій буде ефективним, якщо:

- виявлені та теоретично обґрунтовані інновації в управлінні;
- визначені сутність і зміст інновацій в управлінні;
- специфіка і зміст інновацій в управлінській діяльності забезпечують позитивні зміни у навчально-виховному процесі: роботу навчального закладу в режимі розвитку і підвищення якості освіти учнів;
- визначені критерії ефективності інновацій в управлінні» [6].

Результатом інноваційної діяльності керівника освітнього закладу можуть бути сучасні управлінські технології, оригінальні ідеї, нові підходи до управління.

На нашу думку, технологія управління – це сукупність способів, форм, методів і прийомів, які обираються відповідно до визначеної мети, завдань, принципів та умов діяльності. Вони забезпечують ефективне поєднання теорії та практики, стилю поведінки та культури міжособистісного спілкування учасників управлінського процесу.

Як вважають учені, до найбільш поширених технологій в управлінні сучасною початковою школою слід віднести: технології проектування; планування; прийняття управлінського рішення; стимулювання інноваційної діяльності; PR-технології; маркетингові технології, які дають змогу створити відповідні умови для оперативного й ефективного прийняття керівником управлінського рішення.

Тому у сукупності управлінських інновацій, що впроваджуються в навчальних закладах, виділяються: модернізовані зміст, форми й методи управлінської діяльності керівника, громадсько-державні, регіональні, модульні, проектні моделі управління.

У менеджменті освітніх інновацій важливого значення набувають методи управління, які ґрунтуються на характері джерела управлінської інформації (вербальні, дослідницькі, ілюстративно-показникові, техніко-технологічні).

Особливе місце відводиться методу діалогічного спілкування керівника з об'єктами управління та застосування новітніх інформаційно-комунікаційних технологій, завдяки чому керівник набагато швидше вирішує управлінські задачі та може створювати різні інформаційно-пошукові системи для школи, розробити науково-методичну базу даних навчального процесу, що має забезпечити доступність та ефективність освіти, удосконалення навчально-виховного процесу, підготовку молодого покоління до життєдіяльності в інформаційному суспільстві тощо.

Ефективну діяльність із формування творчого потенціалу колективу вчителів та учнів, професіоналізму керівника, демократичних, відкритих стосунків між учасниками навчально-виховного й управлінського процесів забезпечує раціональне поєднання цільових і спрямованих на розвиток функцій управління, сучасних форм і засобів управління навчальним закладом, застосування принципу інноваційності в управлінні.

Інноваційний процес в управлінні навчальним закладом повинен спиратися на його провідні концептуальні параметри, основою яких можна вважати ті ідеї, на які вказує О.І. Мармаза: нову філософію шкільної освіти; нову кадрову політику; внутрішньошкільну культуру; тотальну якість освітніх послуг; нову ідеологію виховання; особистісний розвиток, розвиток позитивної Я-концепції керівника, вчителя, учня [7, с. 20].

Основними принципами відбору інноваційних технологій у початковій школі є перспективність, демократичність, гуманістичність, інтегративність, реалістичність, цілісність, керованість, економічність, актуальність.

Оцінювати новачі доцільно за трьома основними критеріями: актуальністю, корисністю, реалістичністю.

Основними напрямками інновації управлінської діяльності керівника-менеджера навчального закладу можна вважати:

1. Концептуальність в управлінні закладом.
2. Цільовий підхід до управління.
3. Психологізацію управління.
4. Моделювання структури управління, створення швидкодіючих технологій і механізмів управлінської діяльності.
5. Побудову рухливої структури горизонтальних зв'язків.
6. Приведення функцій управління у відповідність до завдань освітнього закладу.
7. Рефлексивність діяльності керівника.

8. Управління якістю освіти та вироблення нових підходів до визначення ефективності педагогічного процесу.

9. Комп'ютеризацію, технологізацію управління.

10. Адаптацію досягнень науки менеджменту в соціальній і виробничій сферах до управління закладом освіти.

Відповідно, управління інноваційним процесом у початковій школі передбачає реалізацію керівником управлінського циклу: аналіз – планування – організація – контроль – регулювання – аналіз.

Зміст управління інноваційними процесами в сучасній початковій школі охоплює усі складники управлінської діяльності від функцій і методів управління до технологій менеджменту інновацій. Крім того, важливого значення в управлінні інноваційними процесами набувають механізми управління, а саме: забезпечення умов для інноваційної діяльності (нормативно-правове, організаційно-управлінське, соціально-психологічне); інтенсифікація інноваційних процесів через стимулювання ризику, підтримку ініціатив, створення атмосфери інноваційного середовища; забезпечення системності, організованості (етапність, процедурність) інноваційних процесів.

Ефективність таких механізмів визначається здатністю суб'єктів управління цілеспрямовано використовувати організаційно-педагогічні, організаційно-розпорядницькі, соціально-психологічні, фінансово-господарські й економічні методи.

Проте необхідно враховувати основні фактори, які впливають на розвиток інноваційного потенціалу початкової школи, що становить основу управління інноваційними процесами та характеризує рівень якості управління. До них можна віднести: наявність стратегії інноваційного розвитку школи; готовність вчителів до інноваційної діяльності; професійна компетентність суб'єктів управління інноваційними процесами; ресурсне забезпечення інноваційних змін; сприятливі соціально-психологічні умови для інноваційних змін.

Управління інноваційною діяльністю в закладі освіти має свою специфіку та забезпечується знаннями керівника теоретичних основ менеджменту освітніх інновацій і вміннями забезпечити умови для здійснення системного психолого-педагогічного експерименту змісту освіти, його науково-методичного й організаційного забезпечення. Крім того, важливо розвивати власні можливості керівника, відтворюючи управлінську діяльність на творчому рівні, професійно володіти управлінськими функціями, формами та методами.

Керівник має пам'ятати про те, що заклад освіти є відкритою соціально-педагогічною системою, яка не є стабільною і зумовлюється постійними змінами й перетвореннями.

На основі аналізу літературних джерел, дослідження широкої управлінської практики можна виділити деякі головні напрями пошуку, розроблення та застосування управлінських нововведень: концептуально-стратегічний підхід до управління розвитком початкової школи; управління школою як цілісною організацією, відкритою соціальною системою; комплексний підхід до проектного управління розвитком початкової школи; шляхи, засоби і способи розвитку початкової школи на основі спільності інтересів, спільності мети та єдності дій шкільного колективу; стратегічне управління як умова прискореного цілевизначеного розвитку школи; моделювання в практиці управління розвитком освітньої організації; технологія моделювання управління розвитком школи; збалансованість вертикального і горизонтального способів управління загальноосвітнім закладом; впровадження інформаційно-комунікаційних технологій у систему управління початковою школою; управління інноваційним процесом як необхідна умова розвитку початкової школи.

Висновки. Таким чином, традиційна управлінська діяльність керівника ЗНЗ характеризується загальноновизнаними принципами управління, «класичними» функціями й організаційними структурами; інноваційна управлінська діяльність – оновленими структурою, принципами, функціями і технологіями. Саме інновації забезпечують розвиток закладу освіти і сприяють професійному й особистісному його зростанню, а також зростанню показників інноваційності і конкурентоспроможності ЗНЗ.

Інноваційність управління навчально-виховним процесом у початковій школі може бути успішною лише за умови створення відповідної загальної

культури, зорієнтованої на розвиток шляхом прогресивних нововведень. Це, у свою чергу, вимагає від керівництва школи зосередженості на формуванні в шкільному колективі (педагогічному, учнівському, батьківському) спільності інтересів у вдосконаленні освітнього закладу як цілісної соціально-педагогічної організації.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Внутришкольное управление: теория и опыт педагогических и управленческих инноваций / под ред. Н.В. Горбуновой. Москва : Новая школа, 1995. 180 с.
2. Даниленко Л.І. Управління інноваційною діяльністю в загальноосвітніх навчальних закладах : монографія. Київ : Міленіум, 2004. 358 с.
3. Державна національна програма «Освіта» (Україна XXI століття). Освіта. 1993. № 44–46. 15 с.
4. Закон України «Про освіту». URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>.
5. Калініна Л.М. Моделі управлінської діяльності керівника школи. *Педагогічні інновації: ідеї, реалізації, перспективи* : збірник наукових праць / редкол. : Л.І. Даниленко та ін. Київ : Логос, 2000. 308 с.
6. Кузькин Н.П. Инновации в управлении современной школой : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.01. Саратов, 2004.
7. Мармаза О.І. Інноваційні підходи до управління навчальним закладом. Харків : Основа, 2004. 240 с.
8. Національна доктрина розвитку освіти у XXI столітті. Київ : Вид-во «Шкільний світ», 2004. 36 с.
9. Освітній менеджмент : навчальний посібник / за ред. Л. Даниленко, Л. Карамушки. Київ : Шкільний світ, 2003. 400 с.
10. Педагогічні інновації: ідеї, реалії, перспективи : збірник наукових праць / редкол. : Л.І. Даниленко та ін. Київ : Логос, 2000.